
Poročilo o delu Inštituta za novejšo zgodovino v letu 1998

Leto, ki je minilo, je bilo delovno in poslovno uspešno. Nemoteno smo nadaljevali delo pri raziskavah, ki potekajo v okviru treh temeljnih in enega aplikativnega projekta. Uspešno poteka tudi delo pri pisanju skupne monografije o zgodovini Slovencev v XX. stoletju. Vrsta avtorjev je že začela pisati posamezna poglavja v skladu z zasnovo knjige. Največ moči pa smo v letu 1998 porabili za pripravo na nov programski način financiranja znanstvenoraziskovalnega dela v Republiki Sloveniji. Pripravili smo dva petletna raziskovalna programa: program raziskav politične, idejne in kulturne zgodovine Slovencev od sredine 19. stoletja do 1991 in program raziskav gospodarske in socialne zgodovine Slovencev od sredine 19. stoletja do 1991. Uresničevali ga bosta dve programski skupini, t.i. politično bo do upokojitve vodila dr. Anka Vidovič-Miklavčič, nato pa bo vodenje prevzel dr. Jurij Perovšek, v njej bo 12 raziskovalcev in višja bibliotekarka, t.i. gospodarsko skupino pa bo vodil dr. Žarko Lazarevič, v njej bo sedem raziskovalcev in bibliotekar. Obe programski skupini sta uspešno prešli prvo fazo preverjanja na Ministrstvu za znanost in tehnologijo in po rezultatih znanstvenih objav so njihovi člani uspešni.

V letu 1998 smo izdali redno dvojno številko Prispevkov za novejšo zgodovino. Raziskovalci pa so objavili še osem samostojnih publikacij. Redno zaposleni raziskovalci so objavili 21 znanstvenih razprav ter 51 gesel v 12. zvezku Enciklopedije Slovenije. Dopolnilno zaposleni raziskovalci so objavili 4 samostojne publikacije, 6 znanstvenih razprav in 5 gesel v Enciklopediji Slovenije. Udeležili so se 14 znanstvenih posvetov in na njih imeli 28 referatov. Lani smo zaradi preverjanja rezultatov znanstvenega dela na Ministrstvu za znanost in tehnologijo preverili in dopolnili vnose bibliografskih podatkov v COBISS in tako so sedaj na voljo bibliografije za leta 1993-1998 za vse redno zaposlene raziskovalce inštituta.

Bolj zahtevno kot prejšnja leta so potekala nova investicijska in vzdrževalna dela v stavbi Kazina, ki jo upravlja inštitut. Za raziskovalce najpomembnejša investicija je bila napeljava računalniške mreže, ki nam omogoča nemoteno elektronsko komunikacijo s svetom prek E-maila in interneta. Na Arnesovem strežniku akademske mreže je začela delovati inštitutova domača stran v slovenskem in angleškem jeziku. Število obiskov nam dokazuje, da je bila zelo koristna investicija. Zaradi uradnih postopkov je bila zelo naporna sanacija meteorne vode, ki je vdiralna v klet stavbe in ogrožala dragocene arhivske fonde Arhiva Republike Slovenije, shranjene v naši kleti, škodo pa je povzročala vlažnost tudi na knjižnem fondu inštituta. Obnovili smo streho inštituta, uredili nove snegolove in končali obnovo delovnih kabinetov.

---

1. Raziskovalni projekti

V letu 1998 je inštitut izvajal štiri raziskovalne projekte z raziskovalno skupino, ki jo je sestavljalo 17 polno zaposlenih in 10 dopolnilno zaposlenih raziskovalcev ter dva mlada raziskovalca, sodelovalo pa je še sedem zunanjih pogodbenih sodelavcev. Vsi projekti so uvrščeni v nacionalni raziskovalni program Ministrstva za znanost in tehnologijo.

1.1. Zgodovina Slovencev v XX. stoletju

V projektu Zgodovina Slovencev v XX. stoletju, ki ga izvajamo tretje leto, je sodelovala raziskovalna skupina 15 polno zaposlenih raziskovalcev, dveh mladih raziskovalcev, strokovne sodelavke - višje bibliotekarke in tehnične sodelavke - knjižničarke. Skupina je po kvalifikacijski strukturi zelo močna, saj je v njej med polno zaposlenimi sodelavci 12 doktorjev znanosti z znanstvenimi izvolitvami. Projekt je vsebinsko razdeljen na tri večje tematske sklope: prvi zajema politični, idejni in kulturni razvoj na Slovenskem v letih 1892-1941, vodila ga je dr. Anka Vidovič-Miklavčič, v drugem smo raziskovali politično in kulturno zgodovino med leti 1941-1991 in ga je vodil dr. Zdenko Čepič, tretji, časovno najdaljši, ki zajema obdobje od okoli leta 1860 do 1991, je tematski sklop gospodarske in politične zgodovine, vodila sta ga dr. France Kresal in dr. Žarko Lazarević.

1.1.1 V prvem tematskem sklopu o političnem, idejnem in kulturnem razvoju na Slovenskem do začetka druge svetovne vojne so sodelovali trije polno zaposleni raziskovalci.

Dr. Anka VIDOVIČ-MIKLAVČIČ, znanstvena svetnica, je za projektno nalogo Socialna demokracija na Slovenskem 1918-1941 ob dodatnem zbiranju gradiva analizirala strankina načelna stališča in dejanske odnose v praksi do meščanske opozicije v obdobju 1935-1939. Pri tem je ugotovila različne vzroke, ki so vplivali na "socialistično gibanje" pri opredeljevanju v smislu približevanja meščanski opoziciji mimo politike Ljudske fronte. Podrobno je obdelala vprašanje udeležbe pri volitvah v narodno skupščino decembra 1938, odnos do narodnega in kmečkega vprašanja in oblike organiziranosti in dejavnosti žensk v okviru Zveze delavskih žena in deklet. Za obdobje 1921-1925 je napisala poglavja o ustanovitvi Socialistične stranke Jugoslavije, o vzrokih cepitve, o poskusih združevanja, zlasti v času volitev v narodno skupščino marca 1923 in februarja 1925. Pozornost je posvetila tudi odnosom do komunistov in pa strankinemu obravnavanju kmečkega vprašanja.

Dr. Jurij PEROVŠEK, znanstveni sodelavec, je nadaljeval raziskave o jugoslovanskem unitarizmu pri Slovencih v letih 1918-1941. V letu 1998 je za obdobje 1929-1933 analiziral narodnopolitično misel in prakso nosilca jugoslovanskega unitaristično-centralističnega programa na Slovenskem - liberalnega tabora. Pri tem je zajel zakonodajo in ukrepe šestojanuarske diktature, na podlagi vsiljene ustave 1931 pa oblikovanje Jugoslovanske radikalne kmečke demokracije (JRKD), kasnejše Jugoslovanske nacionalne stranke (JNS). Ob zaostrenem nacionalnem in socialnem vprašanju je opozoril na vsebinsko razširitev socialno gospodarskega

programa JRKD/JNS v luči "nacionalnega solidarizma" z "nadzorovano" demokracijo. Bil je tudi član redakcijskega odbora monografije Zgodovina Slovencev v XX. stoletju, ki je pripravila podroben pregled tem, ki bodo v monografiji obdelane.

Dr. Ervin DOLENC, znanstveni sodelavec, je nadaljeval z raziskovanjem kulturne politike v tridesetih letih. Pregledoval je dnevno časopisje (Slovenec, Jutro) in revialni tisk. Obenem je intenzivneje začel študirati potrebno literaturo in pisati tekste, za katere je zadolžen pri pisanju monografije zgodovina Slovencev v XX. stoletju. Kot član uredniškega odbora monografije je intenzivno sodeloval pri podrobnejšem kazalu tem.

1.1.2. Na tematskem delu projekta, ki zajema politično in kulturno zgodovino v času druge svetovne vojne in po njej, je sodelovalo šest polno zaposlenih raziskovalcev in mlada raziskovalka. Ta del projekta je razdeljen po časovno vsebinskem načelu na obdobje druge svetovne vojne - izvajajo ga štirje raziskovalci in na obdobje po drugi svetovni vojni - izvajata ga dva polno zaposlena raziskovalca in mlada raziskovalka.

Dr. Bojan GODEŠA, znanstveni sodelavec, je nadaljeval z delom na raziskovalni nalogi Poskusi vzpostavitve premirja med sprtima taboroma na Slovenskem v času druge svetovne vojne. Pregledoval je časopisne vire (Slovenec, Jutro, Slovenski dom, Slovenski narod), arhivsko gradivo v ARS (osebna zbirka Izidorja Cankarja, fond IOOF-SNOS, fond VOS, zbirko o krščanskih socialistih). Posebej je študiral literaturo, kot na primer Zbrana dela Edvarda Kardelja. Bil je tudi član uredniškega odbora za monografijo Zgodovina Slovencev v XX. stoletju.

Mag. Boris MLAKAR, višji strokovni sodelavec, je nadaljeval z zbiranjem arhivskega gradiva za nalogo Jugoslovanska vojska v domovini. Komanda za Slovenijo (Četništvo na Slovenskem 1941-1945) v ARS (fondi MVAC, četništvo, Glavni štab NOV in POS, Kočevski proces) ter v emigrantskem časopisu (Tabor). Za knjigo spominov nekdanjega četniškega obveščevalca Pavleta Borštnika je pripravil za objavo izbor dokumentov.

Mag. Damijan GUŠTIN, višji strokovni sodelavec, je končal elaborat Prebivalstvo Slovenije v okupatorjevih zaporih (Vloga zaporov v okupatorjevi politiki, položaj jetnikov in raznolikost razmer v položaju političnih jetnikov in kriminalcev) ter zbiral v ARS in Muzeju narodne osvoboditve v Mariboru gradivo o vojnih zločinih (fondi Vojaško sodišče II. armade v Ljubljani, Orožništvo Gorenjska, Orožništvo Štajerska, Deželni svetnik Celje, Deželni svetnik Radovljica, Deželni svetnik Brežice, zbirka Zapori, fond komandanta varnostne policije in varnostne službe, kazenski oddelek). V pripravah na pisanje Zgodovine Slovencev v XX. stoletju je v ARS pregledal fond SZDL - svet za SLO in DS.

Mag. Vida DEŽELAK-BARIČ, višja strokovna sodelavka, je zbirala gradivo za raziskavo Osvobodilna fronta slovenskega naroda 1941-1945 o Osvobodilni fronti na Štajerskem v ARS in dopolnjevala podatke z literaturo. Analizirala je zlasti vprašanje, v kolikšni meri so specifične okupacijske in narodnostne razmere na Štajerskem omogočale osvobodilni fronti identičen razvoj kot v Ljubljanski pokrajini.

Dr. Aleš GABRIČ, znanstveni sodelavec, je nadaljeval z zbiranjem gradiva za projektno nalogo Kulturni problemi na Slovenskem. Osredotočil se je na gradivo

vodilnih političnih organizacij v osemdesetih letih (SZDL, ZK). Za Zgodovino Slovencev v XX. stoletju, kjer sodeluje tudi kot član uredniškega odbora, je začel pisati besedilo, deloma pa zbirati dodatno gradivo za problematiko, ki do sedaj še ni bila raziskana.

Dr. Nevenka TROHA, asistentka z doktoratom, je preučevala na osnovi arhivskega gradiva v ARS (GO SZDL, osebni fond Engelberta Besednjaka, CK KP STO, GO SIAU) problematiko slovensko-italijanskih odnosov in vprašanje manjšin v letih 1945-1954.

Mateja REŽEK, mlada raziskovalka, je raziskovala politično zgodovino Slovenije in Jugoslavije v obdobju petdesetih let. Napisala je nekaj poglavij doktorske naloge z naslovom *Politične spremembe v Sloveniji v desetletju po sporu z Informbirojem in nadaljevala z zbiranjem arhivskega gradiva.*

1.1.3. V tematskem sklopu o gospodarski in socialni zgodovini je sodelovalo šest polno zaposlenih raziskovalcev in en mlad raziskovalec.

Dr. Jasna FISCHER, znanstvena svetnica, je kot odgovorna nosilka projekta vodila in usklajevala raziskovalno delo pri celotnem projektu. Kot odgovorna urednica uredniškega odbora monografije *Zgodovina Slovencev v XX. stoletju* je vodila priprave seznama tem, ki jih bodo obdelali in napisali posamezni avtorji. Nadaljevala je raziskovanje zgodovine industrializacije na Slovenskem. Posebej se je ukvarjala z analizo brezposelnosti in izgradnjo gospodarske infrastrukture v drugi polovici 19. stoletja.

Dr. Žarko LAZAREVIJ, višji znanstveni sodelavec, je v letu 1998 nadaljeval delo na raziskovalni nalogi o zgodovini zadružništva. V prvi polovici leta je raziskovalec v ARS pregledoval zadružne fonde in sicer fond Zadružne zveze in fond Komisije za likvidacijo kreditnih zadrug. Dosedanje delo je pokazalo, da je za celovito razumevanje poslovanja zadružništva nujno treba poznati tudi povezave zadružništva z bančnimi zavodi. Zato je tudi tej temi posvetil ustrezno pozornost s pregledovanjem obsežnega fonda Zbirke denarnih zavodov, ki ga hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, v katerem je našel obilico podatkov o slovenskih bankah, zadružnih zvezah in posameznih zadrugah v obdobju izpred druge svetovne vojne. Pregledovanje, zbiranje in urejanje arhivskega gradiva je dopolnjevalo še pregledovanje vseh letnikov Trgovskega lista, osrednjega slovenskega gospodarskega mesečnika, ki je izhajal od začetka stoletja do druge svetovne vojne. Bil je tudi član uredniškega odbora monografije *Zgodovina Slovencev v XX. stoletju*.

Dr. Zdenko ČEPIČ, znanstveni sodelavec, je v letu 1998 nadaljeval s preučevanjem kmetijske politike s posebnim ozirom na njeno vlogo pri preskrbi prebivalstva. Preskrbi in odkupni politiki se je posvetil z vidika normativne ureditve oziroma zakonodaje, zlasti na osnovi študija uradnih listov in časnikov ter časopisov. Odkupno politiko je preučeval tudi v arhivskem gradivu republiških upravnih (ministrstvo za preskrbo in prehrano, uprava za odkup) in političnih organov, ki so problematiko odkupov in preskrbe začrtovali in spremljali (Politbiro CK KPS, Komisija za kmetijstvo CK KPS). Posebno pozornost je namenil še problematiki kmečkega delovnega zadružništva. Bil je tudi član uredniškega odbora monografije *Zgodovina Slovencev v XX. stoletju*.

Dr. Jože PRINČIČ, višji znanstveni sodelavec, je v letu 1998 pregledoval in zbiral arhivsko gradivo in drugo dosegljivo gradivo za nekatera področja gospodarskega življenja Slovencev v letih 1945-1970, ki do sedaj še niso bila deležna strokovne obdelave. Gre za področja finančne politike, bančništva, investicijskih ciklov ter nadaljnega poteka industrializacije v letih 1955-1970. Zbral je tudi letna in druga poročila republiškega izvršnega sveta ter pregledal stenografske zapisnike republiške skupščine. Glavnino dela v tem letu pa je predstavljalo pisanje monografije pod naslovom V začaranem krogu - Slovensko gospodarstvo od nove ekonomske politike do velike reforme. V njej so na sintetičen način predstavljeni rezultati gospodarskega razvoja Slovenije v letih 1955 do 1970.

Dr. France KRESAL, znanstveni svetnik, je raziskoval probleme iz gospodarske in socialne politike na Slovenskem od druge polovice 19. stoletja do druge svetovne vojne, predvsem spreminjanje socialne strukture prebivalstva pod vplivom industrializacije slovenskega ozemlja. Za projekt Zgodovina Slovencev v XX. stoletju je zasnoval in napisal osnovne tekste iz gospodarskega in socialnega razvoja na Slovenskem pred prvo svetovno vojno in v času med obema vojnoma. Za poglavje Gospodarski in socialni razvoj pred prvo svetovno vojno in v okviru prve Jugoslavije je obdelal začetke in razvoj socialne politike, različne oblike socialnega zavarovanja, mezdni in plačni sistem, zasluške prebivalstva in njegov materialni položaj, stavke in mezdna gibanja, davke in davčni sistem. Raziskoval je gospodarske in socialne probleme velike gospodarske krize 1929-1933, zlasti reševanje brezposelnosti.

Dr. Andrej STUDEN, znanstveni sodelavec, je nadaljeval z zbiranjem arhivskega in časopisnega gradiva ter literature za problematiko modernizacije načina življenja na prehodu iz 19. v 20. stoletje. Za projekt Zgodovina Slovencev v XX. stoletju je napisal nekaj okvirnih tez. Novejši so zlasti pogledi na telesno higieno različnih slojev prebivalstva (kmetje, meščani, spodnji sloji v mestih), pa tudi raziskave o odporih proti uvajanju takratnih civilizacijskih novosti (npr. vodovod, kanalizacija), ki so se na slovenskih tleh uveljavljale počasi in še to najprej samo v mestih, podeželje je še dolgo zaostajalo. Končal je mikrozgodovinsko raziskavo ljubljanske meščanske družine stavbnega podjetnika Matka Curka. Maja 1998 je s pomočjo štipendije avstrijske Inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo študijsko bival na Dunaju in zbral v avstrijski nacionalni knjižnici literaturo.

Andrej PANČUR, mladi raziskovalec, je napisal magistrsko nalogo o gospodarskih in socialnih nazorih na Slovenskem v osemdesetih in devetdesetih letih 19. stoletja. Na področju socialne problematike je celovito obdelal nazore o obrtniškem srednjem stanu. Prikazal je konservativno socialno zakonodajo za izboljšanje položaja obrtnikov. Zlasti pomembna je bila prva novela Obrtnega reda iz leta 1883. Prikazal je nadaljevanje obrtniškega boja po sprejetju te novele. Posebno poglavje je posvetil boju obrtnikov proti konkurenčnemu obrtniškem delu zapornikov. V sklop socialne politike sodi tudi uzakonitev nedeljskega počitka iz leta 1885. V zadnjem sklopu raziskav o konservativni socialni politiki je opisal zakonodajalski in nazorski boj proti takrat zelo razširjenemu oderuštvi. V okviru raziskav gospodarskih nazorov je izpostavil opis razgibanih valutnih razmer, ki so svoj vrh dosegle z valutno reformo leta 1892. Pri svojih raziskavah je uporabljal večinoma takratne časopisne in knjižne vire. Veliko podatkov je črpal iz stenografskih zapisnikov zasedanj državnega zbora na Dunaju in deželnega zbora v

Ljubljani. V okviru študijske izmenjave med našim inštitutom in avstrijskim Inštitutom za vzhodno in jugovzhodno Evropo je maja 1998 študiral na Dunaju. Uspešno je opravljal vse obveznosti iz podiplomskega študija na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani.

Uredniški odbor za pripravo monografije *Zgodovina Slovencev v XX. stoletju* je v drugi polovici leta preverjal, kako poteka delo na tej obsežni ediciji. Ugotovili smo, da so nekateri pisci že začeli pisati posamezna poglavja ter da delo poteka po načrtih in kot kaže, ne bo večjih zamud.

2.1. Edicija *Viri II*

V projektu, ki ga vodi dr. France Dolinar, je sodelovalo 5 redno zaposlenih inštitutovih sodelavcev, 2 polno zaposlena sodelavca Zgodovinskega inštituta Milka Kosa z ZRC SAZU, 10 dopolnilno zaposlenih sodelavcev na našem inštitutu iz Arhiva Republike Slovenije, Narodne in univerzitetne knjižnice, Škofijskega arhiva Maribor, Nadškofijskega arhiva Ljubljana, part-time raziskovalka s Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru in trije zunanji pogodbeni sodelavci, skupaj torej kar 21 raziskovalcev. Glede na različne zvrsti arhivskega gradiva, ki ga obdelujemo v okviru projekta *Edicija Viri II*, smo raziskovalno delo razdelili na šest tematskih sklopov.

2.1.1 *Evidentiranje virov*

Izr. prof. dr. France M. DOLINAR je v Vatikanskem arhivu evidentiral fond Dunajska nunciatura in sicer fasc. od 34 do vključno 52. V arhivu Zunanjega ministrstva v Rimu pa fond *Affari politici-Jugoslavija* za leti 1929 in 1930 (fasc. od 1359 do vključno 1381). Evidence hrani Arhiv Republike Slovenije.

2.1.2 *Politična zgodovina*

Dr. Jurij PEROVŠEK je končal delo z naslovom *Programi političnih strank, organizacij in združenj na Slovenskem v času kraljevine SHS (1918-1929)*. Integralna objava virov s podrobnimi opombami in obsežno uvodno študijo (skupaj 208 str.) je izšla septembra 1998 kot 13. številka zbirke *Viri*, ki jo izdaja Arhivsko društvo Slovenije.

Dr. Zdenko ČEPIČ je na podoben način obdelal in objavil *Zamisli o gospodarski ureditvi po drugi svetovni vojni v narodnoosvobodilnem gibanju*. Delo je izšlo kot 12. številka zbirke *Viri* (212 strani).

Marjeta ADAMIČ, Metka GOMBAČ, Darinka DRNOVŠEK in Marija OBLAK-ČARNI so za 10. knjigo zbirke *Dokumenti ljudske revolucije* naredile dokončni izbor zapisnikov sej Vrhovnega plenuma OF, izvršnega odbora OF, Upravne komisije za osvobojeno slovensko ozemlje, predsedstva SNOS-a (Adamič), zapisnikov, okrožnic in odlokov PK SKOJ-a za Slovenijo, Glavnega odbora ZMS in Narodnoosvobodilnega sveta za Primorsko (Čarni), predsedstva Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta za leti 1944 in 1945 (Gombač), okrožnice, odloke, razglase SNOS-a, Upravne komisije in NOS-a (Drnovšek).

Skupina je k izbranim dokumentov začela izdelovati vsebinske in tekstno kritične opombe.

Mag. Matevž KOŠIR je transkribiral 10 fol. (20 strani) Sejnega zapisnika kranjskih deželnih stanov in izdelal opombe k celotnemu do sedaj transkribiranemu tekstu (120 fol.). Transkribirane strani obsegajo čas od 1530 do 1549.

Doc. dr. Stane GRANDA je za izdajo pripravil Peticije za Združeno Slovenijo v letu 1848. Knjiga je v tisku. Pregledal je zagrebški časopis Danica ilirska ter v vrsti predavanj in intervjujev seznanjal slovensko javnost s pomenom dogodkov pred 150 leti.

Dr. Branko MARUŠIČ je nadaljeval s pripravo izdaje drugega dela Tumove korespondence, ki obsega 1600 pisem 650 korespondentov in bo v tisku predvidoma obsegala dva zvezka.

Mag. Rozina ŠVENT je iz tistega dela zapuščine Vladimirja Dedijerja, ki jo hrani NUK, prepisala korespondenco slovenskih politikov z Vladimirjem Dedijerjem. Rokopis (24 str. računalniškega izpisa) je priložen poročilu.

2.1.3 Objava dnevnikov

Izr. prof. dr. Jerca VODUŠEK STARIČ je v okviru projekta izdaje dnevnika dr. Črtomira Nagodeta v Arhivu MNZ, Dokumentaciji Sove in v britanski Public Record Office zbirala podatke o usodi posameznih oseb po drugi svetovni vojni, ki bi pomagale osvetliti t.i. Nagodetov proces. Istočasno je začela s prepisom samega dnevnika.

Dr. Tamara GRIESSER PEČAR je dokončala prepis Šmajdovega dnevnika in začela pisati obsežne opombe k tekstu dnevnika.

Dr. Bojan GODEŠA in dr. Ervin DOLENC sta za knjigo spominov dr. Ivana Ahčina na Antona Korošca pod naslovom Izgubljeni spomin na Antona Korošca napisala spremni študiji: dr. Ervin Dolenc o dosedanjem pisanju o Antonu Korošču v slovenski historiografiji ter kratko kronologijo Koroščevega življenja, dr. Bojan Godeša pa o odnosu med Ivanom Ahčinom in Antonom Koroščem. Tekst spominov opremljata z opombami.

Mag. Boris MLAKAR je k načrtovani izdaji farne kronike sv. Gregorja 1941-1945, zbiral podatke o medvojnem dogajanju pri sv. Gregorju in njegovi okolici, ki so potrebni za boljše razumevanje teksta. K tekstu je napisal že tudi prvi osnutek spremne študije.

2.1.4 Sodni spisi

Mag. Mateja JERAJ in mag. Jelka MELIK sta preučevali kazenske primere, ki obravnavajo politično kazniva dejanja pred drugo svetovno vojno, za katera so bile zagrožene najvišje kazni. Posebno pozornost sta namenili načinu delovanja in organizaciji komunistične partije ter odnosu različnih vej oblasti do njene dejavnosti. Za osvetlitev družbenega položaja komunistične partije sta podrobneje obdelali dve kazenski zadevi, v katerih nastopa Angela Vode: v t.i. tiskovni pravdi leta 1939 nastopa Vodetova kot tožilka, v t.i. Nagodetovem procesu leta 1947 pa kot obtoženka.

2.1.5 Vizitacijski zapiski

Doc. dr. Anton OŽINGER je nadaljeval s transkribiranjem in kolacioniranjem vizitacij goriškega nadškofa Attemsa na Dolenjskem v letih 1752-1773. Dopolnjuje jih s transkripcijo vizitacij za Gorenjsko.

Lilijana ŽNIDARŠIČ je izdelala popis spisov Kapiteljskega arhiva v Ljubljani za fasc. od 31 do 39. Popisano gradivo zajema obdobje od leta 1201 do 1717.

2.1.6 Korespondenca škofa Friderika Barage

Mag. France BARAGA je končal preverjanje angleškega in nemškega besedila Baragovih pisem in dokumentov. Nekatero dokumente za slovensko izdajo prevaja iz nemščine in angleščine.

1.3. Nacionalna zbirka *Žrtve druge svetovne vojne in zaradi nje na Slovenskem*

Strokovni sodelavki Tadeja TOMINŠEK RIHTAR in Mojca ŠORN sta v letu 1998 nadaljevali z zbiranjem in dokumentiranjem podatkov iz ustrezne literature. Vzporedno z izidi novih knjig sta dopolnjevali tudi bibliografijo. Področje dela imata sodelavki razdeljeno. Mojca Šorn popisuje v glavnem borce NOV (monografije partizanskih odredov), v zadnjem času pa popisuje predvsem žrtve posameznih geografskih področij (krajevni zborniki). V letu 1998 je vpisala 16.500 oseb iz 66 knjižnih enot od 72 pregledanih. Tadeja Tominšek Rihtar se je omejila predvsem na literaturo, ki obravnava žrtve protipartizanske strani (emigrantska literatura, novejši lokalni zborniki in kronike). V letu 1998 je iz 31 knjižnih enot vnesla 27.771 žrtev, tako da je celotna baza podatkov ob koncu leta 1998 obsegala 43.350 žrtev. Nosilec projekta dr. Bojan GODEŠA je nadzoroval izvajanje projekta ter sodeloval z nasveti metodološkega in vsebinskega značaja. Višji strokovni sodelavec mag. Boris MLAKAR je prav tako sodeloval z nasveti metodološke in vsebinske narave. Pozorno je tudi spremljal novo literaturo in publicistiko ter zbiral vse podatke, ki pridejo v poštev za nacionalno zbirko in jih posredoval izvajalkama. Zunanji sodelavec prof. dr. Tone FERENC je v letu 1998 dopolnjeval seznam žrtev italijanskega okupatorja v Ljubljanski pokrajini in žrtev množičnih usmrtitev nasprotnikov NOB jeseni 1943. Bil je tudi konzultant pri sestavljanju seznama žrtev druge svetovne vojne. Inštitut je navezal stike z Adilom Zulfikarpašićem, direktorjem Bošnjaškega inštituta v Zürichu (Švica), ki naj bi posredoval gradivo o popisu žrtev med vojno v Sloveniji, ki jih je opravil leta 1964 republiški zavod za zvezni zavod za statistiko v Beogradu. Tega gradiva namreč v Sloveniji ni.

1.4. Slovensko - italijanski odnosi v sodobni zgodovini

V realizaciji programa projekta so leta 1998 sodelovali trije raziskovalci inštituta ter štiri zunanje sodelavke, upokojena svetnica našega inštituta ter sodelavke iz Pokrajinskega arhiva v Kopru, Pokrajinskega muzeja v Kopru in Goriškega muzeja v Novi Gorici. Izvajalci so preučevali posamezne še neobdelane probleme iz vseh razdobij, od prve svetovne vojne (1915) do Londonskega memoranduma

1954 in v ta namen zbirali gradivo v italijanskih in slovenskih arhivih in knjižnicah, ga preučevali, analizirali in obdelovali. Objavili so skupaj 21 del, od tega je 11 znanstvenih in strokovnih člankov, drugo so pregledi, recenzije, intervjuji, polemike itd. Med neobjavljenimi deli namenjenimi širjenju znanja so še študije, elaborati in ekspertize, referati in intervencije na znanstvenih posvetih in okroglih mizah, predstavitve zgodovinskih del in intervjuji na RTV Slovenije in RAI. Iz raziskovalne problematike so posredovali gradivo, informacije in pomoč drugim, tudi italijanskim raziskovalcem, novinarjem in študentom.

Glede na značaj projekta je sodelovanje z italijanskim partnerjem in plasiranje naših raziskovalnih rezultatov v italijansko javnost temeljnega pomena. Medvladna slovensko - italijanska kulturno-zgodovinska komisija je osnutek končnega dokumenta sestavila že leta 1997, odtlej pa miruje, ker po odstopu italijanskega so-predsednika italijansko zunanje ministrstvo še ni imenovalo naslednika. Gradiva, ki je nastalo v komisiji (študije, diskusije, sinteze), brez soglasja italijanskih članov komisije ne moremo objaviti. Sicer pa je v letu 1998 dosežen poglobitveni namen: seznaniti italijansko javnost z zgodovinskim procesom medsebojnih odnosov, ko je založba Marsiglio v Benetkah izdala pregled zgodovine tistih Slovencev, ki so kdajkoli živeli v italijanski državi (Beneški Slovenci, Primorska, Ljubljanska pokrajina, cona A, STO, zamejstvo): "Storia degli Sloveni in Italia, 1866-1998, v zbirki Recherche, 149 str. z bibliografijo del v italijanskem jeziku in kartami. Delo je rezultat dveh raziskovalnih projektov, INZ in ZRS Koper, saj sta avtorja, M. Kacin Wohinz in J. Pirjevec, njuna odgovorna nosilca. Poskrbela sta tudi za prednaročilo 500 izvodov dela na obeh straneh državne meje.

Dr. Milica KACIN WOHINZ, odgovorna nosilka projekta, je preučevala posamezne probleme iz razdobja med vojnama in v ta namen zbirala gradivo tudi v Osrednjem državnem arhivu v Rimu. Objavljala je predvsem sintetične preglede in rekonstrukcije, med njimi je najpomembnejša omenjena zgodovina Slovencev v Italiji v italijanskem jeziku. Druge tematike zadevajo razmerje med tržiškim in goriškim političnim društvom Edinost, predstavljeno na znanstvenem posvetu o Josipu Agnelettu v Trstu (18. 4. 1998), "Zgodovinski oris" Primorske med vojnama kot Uvod k spominom D. Sardoča (Gorica, 1998), Pregled zgodovine Primorske po prvi vojni, objavljen v reviji Zgodovina v šoli, zgodovina ilegalne narodnjaške organizacije TIGR, objavljena v knjigi o Danilu Zelenu (Postojna 1998, manjšinsko vprašanje, analiza dokumentov dosjeja A. Rejca iz italijanskega policijskega arhiva v Rimu, objavljena v zborniku o A. Rejcu (GMD, Gorica 1998), Ciano - Stojadinovičev sporazum iz 1937 v Enciklopediji Slovenije. V zvezi z razmejitvenimi pogajanjmi s Hrvaško je analizirala dejavnost primorskih Slovencev v korist ohranitve hrvaške nacionalnosti v Istri ("Hrvaški 'zgodovinski dolg' Slovincem"). Objavila je dve recenziji (o zborniku Cerkev in družba na Goriškem ter zbirki parlamentarnih govorov J. Vilfana). Sodelovala je pri pogovoru o H. Tumi v Klubu Nove revije (3. 2. 1998) ter pri treh predstavitev zgodovinskih del: zbornik Cerkev in družba na Goriškem (Nova Gorica, 9. 1. 1998), E. Pelikana, Parlamentarni govori J. Vilfana (Trst, 27. 5. 1998), C. Capogreco, Renicci, v obliki ocene obravnavanja Slovencev v italijanski historiografiji. Na Radiu Slovenije je imela dva obsežna intervjuja o zgodovinski problematiki Primorske in njenem raziskovanju. Sodelovala je v komisiji za obrambo doktorske disertacije E. Pelikana (februar 1998) in pri mentorstvu dveh podiplomskih študentov. Je

zunanja urednica Enciklopedije Slovenije in sopredsednica medvladne slovensko - italijanske kulturno-zgodovinske komisije, o njeni problematiki in delu je imela več sestankov in poročil ter intervjujev v Primorskih novicah. Ministrstvo za znanost in tehnologijo ji je junija 1998 podelilo priznanje "Ambasador Republike Slovenije v znanosti".

Maruša ZAGRADNIK je raziskovala problematiko Primorske po drugi svetovni vojni (1945-1952). Preučevala je odseljevanje prebivalstva z ozemlja, ki je leta 1947 pripadlo Jugoslaviji, s koncentracijo na mednarodnih pravnih predpisih, ki so uzakonjali migracijski proces ter na odnosih slovenskih in italijanskih oblasti do tega procesa. Druga tema je gospodarsko življenje v okupacijskih conah B Julijske krajine in STO (1945-1954), s poudarki na kriznih elementih. O tem je imela referat na znanstvenem srečanju Gospodarske krize v Sloveniji (Ljubljana, 21. 5. 1998).

Vlasta BELTRAM je preučevala kulturno življenje italijanskih prebivalcev v okraju Koper (1945-1954). Postavila je razstavo o poveljnem obdobju in sestavila vodnik. Objavila je šest člankov o šolstvu in kulturi v Kubedu do druge vojne v zborniku "Kubedska skala" (Koper, 1998) ter v zborniku Slovenska Istra v boju za svobodo (Koper, 1998), kjer je objavila še prispevka o specifični NOG in o človeških žrtvah v Slovenski Istri.

Nataša NEMEC je preučevala problematiko soške fronte in množičnih pobojev po osvoboditvi Gorice. Napisala je več strokovnih člankov in katalog o "prokleti vojni". Na zborovanju slovenskih zgodovinarjev (Izola, 23. 10. 1998) je imela referat Nacionalna in etnična struktura aretiranih, predstavila je dve deli in dala dva intervjuja RTV in RAI.

Dr. Nevenka TROHA je pretežni del raziskave zgodovinske problematike Primorske po drugi vojni opravila v okviru raziskovalnega projekta inštituta. Za ta projekt je napisala in objavila znanstveni članek Resolucija informbiroja in Svobodno tržaško ozemlje ter sodelovala v polemiki z B. Gombačem glede dela medvladne slovensko - italijanske kulturno-zgodovinske komisije, katere članica je.

Mag. Boris MLAKAR je sodeloval s prispevkom o nemški okupaciji pri italijanski izdaji zgodovine Slovencev v Italiji, zbiral je gradivo o odnosih fašizma do slovenske duhovščine v Brdih ter pripravljala razpravo o gospodarskem in kulturnem življenju v občini Tolmin pod Italijo. V časopisu se je udeležil polemike o rapalski meji. Je član slovensko - italijanske kulturno-zgodovinske komisije.

Dr. Bojan GODEŠA je preučeval različne vidike italijanske okupacije Ljubljanske pokrajine (1941-1943). Opisal je ocene italijanskih okupatorjev do odpornišva Ljubljane ter razpravo Italijanski okupator v Ljubljanski pokrajini ter slovenski izobraženci, ki bo prevedena v italijanščino izšla v Tržaški reviji Qualestoria. Sodeloval je (skupaj z N. Troha in dr.) pri predstavitvi zgodovine: Friuli - Venezia Giulia, Storia del '900, (Ljubljana, 27. 5. 1998). Sodeluje s slovensko - italijansko kulturno-zgodovinsko komisijo.

---

2. Drugo raziskovalno delo

Čeprav je bilo temeljno znanstveno raziskovalno delo v okviru vseh štirih projektov zelo obsežno, je bilo opravljenega še precej drugega raziskovalnega dela pri raznih raziskavah in nalogah. Dr. Zdenko Čepič in dr. Aleš Gabrič sta zbrala in

uredila dokumente za monografijo o osamosvajanju slovenske države za izdajo knjige virov Slovenija: pot proti samostojnosti, ki jo bo inštitut pripravil skupaj z Inštitutom za balkanske in slovenske študije ruske akademije znanosti. Dr. Čepič je zbral gradivo za poglavje o statističnih podatkih, zakonodajo o osamosvajanju Slovenije, politični ureditvi v letih 1989-1996 in programe političnih strank.

Dr. *Jasna Fischer* in dr. *Žarko Lazarevič* sta pripravila zasnovo dveh monografij o gospodarski zgodovini Slovencev. Prva z naslovom *Pogled v zgodovino podjetništva* je že izšla, napisalo jo je pet avtorjev, trije so raziskovalci inštituta. Drugo z naslovom *Gospodarska zgodovina Slovenije 1750-1991* so napisali trije inštitutovi sodelavci in je v prevajanju v angleški jezik.

Dr. *Jurij Perovšek* je v letu 1998 končal monografijo *Slovenska osamosvojitve v letu 1918*. Izšla je pri založbi Modrijan, obravnava pa prvo zgodovinsko uresničitev lastne državnosti v slovenskem narodnem razvoju, ki je bila dosežena novembra 1918 v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov.

Dr. *Žarko Lazarevič* in dr. *Andrej Studen* sodelujeta pri dolgoročnem projektu Muzeja novejšo zgodovino v Celju z naslovom *Zgodovina Celja*. Dr. Lazarevič je kot pisec in urednik za gospodarsko zgodovino v letu 1998 zbiral gradivo in pripravljala razpravo o finančnih institucijah v Celju med obema vojnama. Dr. Studen je član uredniškega odbora načrtovane publikacije.

Dr. *Andrej Studen* je v letu 1998 začel s raziskavo zgodovine telesne higiene od srednjega veka do današnjih dni. V mesecu maju je v avstrijski nacionalni biblioteki zbiral literaturo za to problematiko. V jeseni je končal obsežno spremno študijo z naslovom "Samoumevna" čistoča telesa nekoč in danes, ki bo izšla kot uvodna spremna študija prevoda Georges-a Vigarella *Čisto in umazano, Zgodovina telesne higiene od srednjega veka do danes*.

Doktorji *Ervin Dolenc*, *Aleš Gabrič* in *Bojan Godeša* so za založbo Modrijan pripravljali zbirko virov o slovenski kulturi v času obeh Jugoslavij in druge svetovne vojne kot učni pripomoček za srednje šole.

Mag. *Boris Mlakar* je za razstavo temna stran meseca v Muzeju novejšo zgodovino v Ljubljani prispeval nekaj dokumentov, ki so tudi objavljeni v zborniku z istim naslovom.

Dr. *Nevenka Troha* je za objavo pripravila tekst svoje doktorske disertacije. Dopolnila je tekst in opombe ter pripravila kazala. Knjiga je izšla pri založbi Modrijan v mesecu marcu 1999.

Dva magistra - višja strokovna sodelavca sta pripravljala in dokončala tekste svojih doktorskih disertacij, ena je že bila oddana v obrambo. Mag. *Vida Deželak-Barič* je napisala doktorsko disertacijo z naslovom *Organizacijsko vprašanje Komunistične partije Slovenije 1941-1945*. Mag. *Damijan Guštin* je napisal doktorsko disertacijo z naslovom *Slovinci v okupatorjevih zaporih*. Vloga zaporov v okupacijski politiki, položaj jetnikov in raznolikost razmer v položaju političnih jetnikov in kriminalcev.

---

3. Knjižnica in informacijska - dokumentacijska dejavnost

3.1. V letu 1998 smo kupili 615 knjig (v letu 1997 1027; vse naslednje številke v oklepajih so podatki za leto 1997), od tega je bilo v slovenskem jeziku 360 in v tujih 255 enot (623 in 400). Kupili smo 380 (637), dobili v dar 155 (336) in z za-

menjavo 80 (50) enot. V inventarno knjigo periodike smo vpisali 155 (117) naslovov, od tega domače periodike 89 (69), tuje pa 66 (48) naslovov. Z nakupom smo pridobili 87 (85), z zamenjavo 27 (17) in kot darilo 41 (15) naslovov. V knjižnici je bilo lani 382 (474) uporabnikov, ki so našo knjižnico obiskali skupaj 11.520 krat (11.076). V izposoji so bili 2.107 krat (2.029), v čitalnici pa 9.413 (9.479). Na dom smo posodili skupaj 2.270 (2.285), od tega je bilo 1.788 (1.775) knjig in 482 (510) časnikov in časopisov. V čitalnici so obiskovalci pregledali 10.496 (10.270) knjižnih enot, med njimi je bilo 951 (994) knjig in priročnikov ter 9.545 (9.276) enot različne periodike.

V letu 1998 je naša knjižnica poslala v izmenjavo novo tekočo letno številko Prispevkov za novejšo zgodovino 47 tujim in 19 domačim ustanovam.

V vezavo smo dali stare letnike časnikov Jutro, Slovenski narod, stare knjige in časopise, ki izhajajo danes.

3.2. Višja bibliotekarka Nataša KANDUS je ob sprotne vnašanju novitet nadaljevala z vnašanjem že izposojenih knjig in tistih, ki so jih izposojali uporabniki v letu 1998, v vzajemni katalog. Tako je do sedaj bilo v vzajemno bazo vnešenega približno petina fonda, skupaj 4.596 enot. Sredi leta 1998 pa smo začeli s testno avtomatizirano izposajo knjig in smo tako pripravljene za vključitev v živo okolje COBISS - izposoja. Nataša Kandus je obiskovala dvodnevni tečaj Obdelava članka v sistemu COBISS in tridnevni tečaj Katalogizacija serijskih publikacij v sistemu COBISS. Nadaljevala je ob pomoči mag. Damijana GUŠTINA, ki je v prvi polovici leta še tretjinsko delal v naši biblioteki, in ob pomoči zunanje sodelavke bibliografski vnos podatkov za vse inštitutove sodelavce za leto 1997. Vnesli smo 120 enot ter uredili oziroma dodatno opremili še 267 bibliografskih enot tako, da ustrezajo zahtevam Ministrstva za znanost in tehnologijo. Mag. Guštin se je udeležil letne konference COBISS ter skrbel za zvezo z upravljalci COBISS-a posebej glede uvedbe in začetka poskusnega obratovanja računalniško podprte izposoje. Nataša Kandus je že začela vnašati tudi bibliografske podatke za leto 1998, vnesla jih je 59 enot. Irena MAZI, knjižničarka pa je oktobra meseca dobila licenco za vključitev v živo okolje COBISS-a.

---

4. Mentorstvo, predavanja, recenziranje

4.1. Naši raziskovalci so sodelovali v **dodiplomskem in podiplomskem študiju**. Dr. Aleš Gabrič je kot docent na Fakulteti za družbene vede, na oddelku za kulturologijo predaval in imel vaje za predmet Zgodovina slovenske kulture. Na isti fakulteti sta kot asistenta imela vaje dr. *Ervin Dolenc* pri predmetu Nastanek sodobnega sveta in mag. *Damijan Guštin* na katedri za obramboslovje pri predmetu Vojaška zgodovina. Kot somentorji in predavatelji na podiplomskem študiju na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete so v letu 1998 sodelovali dr. *Jasna Fischer*, dr. *Aleš Gabrič*, dr. *Jurij Perovšek*, dr. *Jože Prinčič* in dr. *Andrej Studen*. Dr. *France Kresal* je imel na oddelku za etnologijo in oddelku za zgodovini še konzultacije in svetovanje pri pisanju magistrskih nalog, čeprav je bil študij formalno končan v prejšnjem študijskem letu.

Dr. *Andrej Studen* je predaval na ISH - Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani o problemih historične antropologije in zgodovine vsakdanjega

življenja. V letnem semestru 1997/98 je predaval o najnovejših raziskavah meščanstva na Slovenskem, v zimskem pa je predaval o problematiki zgodovine higiene in telesne čistoče.

4.2. Inštitut je z vsemi svojimi raziskovalci skupaj s Centrom za stalno strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje pedagoških in drugih delavcev ter mladine Aristoteles Žlahtič pripravil tri cikle predavanj na seminarju Gospodarska, socialna in kulturna zgodovina Slovencev v 20. stoletju. Vseh 17 predavateljev je pripravilo ta predavanja tudi za objavo v samostojni publikaciji z naslovom *Preteklost sodobnosti - Izbrana poglavja slovenske novejšje zgodovine*. Knjigo je uredil dr. *Zdenko Čepič*, opremljena je tudi s slikovnim gradivom in je izšla v januarju 1999. Predavatelji dr. *Jasna Fischer*, mag. *Boris Mlakar*, dr. *Žarko Lazarevič*, *Andrej Pančur* in dr. *Andrej Studen* so bili tudi mentorji seminarjskih nalog, ki so jih napisali učitelji in profesorji, ki so se udeležili seminarja.

Dr. *Zdenko Čepič* je na povabilo Muzeja narodne osvoboditve v Mariboru 10. marca 1998 predaval o agrarni reformi v Sloveniji med leti 1945-1948. O razvoju slovenske kulture v prvi Jugoslaviji in na Primorskem je 25. novembra 1998 na vabilo Zavoda za šolstvo R Slovenije predaval dr. *Ervin Dolenc* slovenskim učiteljem v Goriški pokrajini na Učiteljskišči s slovenskim učnim jezikom v Gorici. Dr. *Aleš Gabrič* je učiteljem zgodovine na osnovnih šolah iz študijske skupine za zgodovino Ljubljana - Vič 4. marca 1998 predaval o nesoglasjih med Ljubljano in Beogradom v federativni Jugoslaviji. Dr. *Žarko Lazarevič* je v strokovnem seminarju za mentorje zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije 28. septembra 1998 v Ljubljani predaval o temeljnih potezah v obrti od sredine 19. stoletja do druge svetovne vojne. Dr. *Jože Prinčič* je 16. aprila 1998 na Inštitutu za nacionalnu istoriju "Grigor Prlinčev" v Skopju predaval o gospodarski zgodovini v obdobju po letu 1945 v slovenskem zgodovinopisju. Na posvetu, ki ga je pripravilo Ministrstvo za notranje zadeve za vodje upravnih enot o problematiki vprašanj, ki zadevajo ugotavljanje nemškega državljanstva v zvezi z denacionalizacijo, je 5. junija 1998 imel predavanje o nemškem premoženju in valorizaciji arhivskega gradiva o tem premoženju.

4.3. Tiskovnih konferenc, na kateri so naši raziskovalci predstavljali knjižne novosti svojih kolegov, je bilo relativno malo, čeprav vemo, da je zgodovinskih monografij izdanih kar precej. Dr. *Ervin Dolenc* je predstavil obsežen zbornik *Friuli e Venezia Giulia, Storia del' 900* na predstavitvi, ki jo je pripravil naš inštitut v Ljubljani 27. maja 1998. Pri tej tiskovni konferenci sta sodelovala tudi dr. *Bojan Godeša* in dr. *Nevenka Troha*. Dr. Dolenc je ob izidu predstavil še knjigo dr. Janka Prunka *Kratka zgodovina Slovenije* v knjigarni Konzorcij 18. junija 1998 in zbornik *Danilo Zelen - narodni junak v Senožečah* 31. julija 1998. Dr. *Aleš Gabrič* je na predstavitvi publikacij Arhiva Republike Slovenije in Arhivskega društva Slovenije za leto 1998 12. februarja 1998 predstavil delo dr. Nevenke Trohe *Politika slovensko-italijanskega bratstva (Slovansko-italijanska antifašistična unija v coni A Julijske krajine od osvoboditve do uveljavitve mirovne pogodbe)*. Dr. *Jurij Perovšek* je kot recenzent rokopisa Janka Pleterskega Dr. Ivan Šuštaršič (1863-1925). Pot prvaka slovenskega političnega katolicizma monografijo predstavil na novinarski konferenci 6. aprila 1998 v ZRC SAZU v Ljubljani. Dr. *Nevenka Troha*

je kot ena od avtoric publikacije *Korespondenca Virgila Ščeka (1918-1947)* sodelovala 8. januarja 1998 na predstavitvi knjige v Sežani. Sodelovala je tudi na predstavitvi knjige *Claudia Cernigoia Operazione foibe a Trieste na Opčinah* 12. januarja 1998 in razpravi o *Enciklopediji Slovenije v Kopru* 29. oktobra 1998. Dr. *Zdenko Čepič*, dr. *Jasna Fischer* in dr. *Aleš Gabrič* so 12. maja 1998 sodelovali na tiskovni konferenci oziroma predstavitvi sodobne slovenske zgodovine skupini nemških novinarjev, ki so bili na obisku pri Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije. Ob tej priliki so navezali tudi stike z nemško ustanovo Hans Bocklev Stiftung.

4.4. Zelo malo je bilo **strokovnih recenzij**. Dr. *Anka Vidovič-Miklavčič* je ocenila eno geslo za *Enciklopedijo Slovenije*. Na prošnjo habilitacijske komisije Filozofske fakultete je napisala poročilo o znanstvenem in strokovnem delu kandidata za izvolitev v višji znanstveni naziv.

---

5. Sodelovanje v redakcijah, društvih, komisijah, odborih in drugih organizacijah

5.1. Inštitut je izdal redno dvojno številko 38. letnika inštitutove revije **Prispevki za novejšo zgodovino**. Lani smo razširili uredniški odbor z dvema novima članoma. Tako deluje sedaj uredniški odbor v sestavi dr. *Zdenko Čepič* (glavni urednik), dr. *Jasna Fischer* (odgovorna urednica), mag. *Damijan Guštin* (pomočnik glavnega urednika) in člani mag. *Boris Mlakar*, dr. *Jože Pirjevec*, dr. *Janko Prunk* in dr. *Franc Rozman*. V novi številki *Prispevkov* smo v rubriki *Razprave* objavili 12 izvornih znanstvenih člankov, v rubriki *Razpravljanja* polemiko med *Tamaro Grieser Pečar* in *Jankom Pleterskim*, v *Historični dokumentaciji* poročilo *OZNE* o agenturah na območju Slovenije, poročilo o znanstvenem posvetovanju v *Mariboru Slovenija 1848-1998: iskanje lastne poti*, 11 poročil in ocen knjig ter poročilo o delu inštituta v letu 1997 in bibliografijo naših raziskovalcev za leto 1997.

Dr. *Jasna Fischer* je bila članica uredniškega odbora **zbornika Slovenija - Rusija** (Pogled v preteklost in sedanost), ki ga je izdalo Društvo Slovenija - Rusija in v katerem sta objavljena tudi prispevka dveh slovenskih zgodovinarjev. Dr. *Aleš Gabrič* je bil član uredniškega odbora **Kronike**. Dr. *Žarko Lazarevič* je kot zunanji urednik urejal **zbirko Ekonomska knjižnica** pri Cankarjevi založbi. V tej zbirki sta v letu 1998 izšli dve knjigi. Dr. *France Kresal* je bil član uredniškega odbora revije **Zgodovina v šoli**. Dr. *Andrej Studen* je bil urednik revije za zgodovino vsakdanjega življenja in historične antropologije **Zgodovina za vse**.

5.2. Nadaljevali smo sodelovanje pri pripravi 12. zvezka **Enciklopedije Slovenije**. Enajst raziskovalcev je bilo članov strokovnih odborov, piscev gesel in ocenjevalcev gesel. Člani strokovnih odborov za posamezna obdobja so bili dr. *Zdenko Čepič*, dr. *France Kresal* in mag. *Boris Mlakar*, poleg njih pa so gesla pisali tudi mag. *Vida Deželak-Barič*, dr. *Ervin Dolenc*, dr. *Jasna Fischer*, mag. *Damijan Guštin*, dr. *Jurij Perovšek*, dr. *Jože Prinčič*, dr. *Nevenka Troha* in dr. *Anka Vidovič-Miklavčič*.

5.3. Nadaljevalo se je intenzivno delo v koordinaciji raziskovalnih inštitutov **KORIS**, ki združuje 43 direktorjev samostojnih in univerzitetnih raziskovalnih organizacij iz vse Slovenije. Članica koordinacije je direktorica inštituta dr. *Jasna*

Fischer. Delo je potekalo pri usklajevanju novega Pravilnika o vrednotenju kakovosti in financiranju Programa JRO in priprav na prehod na programsko financiranje raziskovalne dejavnosti v Sloveniji. Sodelovali smo tudi pri razpravi o osnutku novega zakona o financiranju znanstveno-raziskovalnega dela pri nas. Dr. *France Kresal* nadaljeval delo v komisiji za ugotavljanje skladnosti izvolitev v znanstvene in strokovne nazive Ministrstva za znanost in tehnologijo. Dr. *Aleš Gabrič* je bil imenovan za člana strokovnih svetov Slovenskega šolskega muzeja in Zgodovinskega arhiva in muzeja Univerze v Ljubljani. *Bojan Godeša* je bil član sveta Muzeja novejše zgodovine, dr. *Zdenko Čepič* pa član komisije pri mestnem svetu mestne občine Ljubljana za poimenovanje naselij in ulic.

5.4. V odborih in društvih naše strokovni organizaciji Zvezi zgodovinski društev Slovenije je delovalo šest raziskovalcev. Dr. *Zdenko Čepič* je bil predsednik Zgodovinskega društva Ljubljana. Za društvo je organiziral razna predavanja. Pripravil je tudi pravila o organiziranosti društva, ki jih je bilo treba uskladiti z novo zakonodajo o društvih v Republiki Sloveniji. Dr. *Aleš Gabrič* je bil predsednik nadzornega odbora Zveze zgodovinskih društev Slovenije. Dr. *France Kresal* je bil član predsedstva Nacionalnega komiteja za zgodovinske vede Republike Slovenije in predsednik Slovensko - češke zgodovinske komisije. Dr. *Jurij Perovšek* je v letu 1998 kot član Izvršilnega odbora sodeloval pri delu Zgodovinskega društva Ljubljana. Na 29. zborovanju pa je bil izvoljen za novega podpredsednika Zveze zgodovinskih društev Slovenije. *Mateja Režek* je bila tajnica ljubljanskega društva. Dr. *Nevenka Troha* je za Zgodovinsko društvo Ljubljana organizirala predavanja Alekseja Kalca o vprašanih slovenske emigracije in dr. Pavleta Merkuja o primerjavi med eksodusom sudetskih Nemcev in istrskih Italijanov.

Dr. *Žarko Lazarevič* je vodil Sekcijo za gospodarsko zgodovino pri Zvezi ekonomistov Slovenije. Z dr. Nevenom Borakom je pripravil interdisciplinarni posvet v organizaciji našega inštituta in zveze o gospodarskih krizah in Slovencih v zadnjih 150 letih.

Trije raziskovalci so delovali v okviru Gibanja znanost mladini. Dr. *Zdenko Čepič* je bil strokovni nosilec za področje zgodovine pri pripravi in predstavitvi raziskovalnih nalog. Mag. *Damijan Guštin* je bil član ocenjevalne komisije za zgodovino na državnem srečanju mladih raziskovalcev. Dr. *Anka Vidovič-Miklavčič* pa je kot članica komisije srečanja mladih raziskovalcev sodelovala pri predstavitvah raziskovalnih nalog.

Dr. *Aleš Gabrič* je kot član komisije za delo zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije sodeloval tudi pri organizaciji zaključnega srečanja mladih zgodovinarjev, ki je bilo maja 1998 v Novem Mestu.

Mag. *Damijan Guštin* in mag. *Vida Deželak-Barič* sta še vedno bila člana komisije za zgodovino pri Glavnem odboru Zveze združenj borcev in udeležencev narodno osvobodilne vojne Slovenije.

5.5. Uveljavljena oblika seznanjanja javnosti z našim delom so nastopi raziskovalcev na radiu in televiziji ter intervjuju za dnevni in revijski tisk. Dr. *Ervin Dolenc* je 31. marca 1998 za slovenski televizijski informativni program RAI v Trstu dal krajši intervju o zborniku o Danilu Zelenu. Dr. *Jasna Fischer* je 3. marca 1998 v oddaji Intelekt 3. radijskega programa Ljubljana sodelovala v razgovoru o stanju slovenskih arhivov, 24. junija 1998 pa je sodelovala v pogovoru o

Združenju raziskovalcev Slovenije. Dr. *Aleš Gabrič* je 7. septembra 1998 v oddaji I. programa TV Slovenija Pisave sodeloval v predstavitvi zbornika o Lojzetu Kovačiču, v dokumentarnem filmu Temna stran meseca na I. programu TV Slovenija pa 7. decembra 1998 o povojni usodi Tigrovcev. Dr. *Jurij Perovšek* je v radijskem 3. programu ARS 16. avgusta 1998 nastopil s prispevkom o osemdesetletnici Narodnega sveta - temelju slovenske državnosti, 1. decembra 1998 pa v oddaji ob nastanku jugoslovanske države prav tako na programu ARS.

---

6. Znanstveni posveti

V letu 1998 je bilo skupaj 14 znanstvenih posvetov, okroglih miz ali strokovnih kolokvijev, ki so se jih z referati udeležili inštitutovi raziskovalci, sedem med njimi je bilo mednarodnih v Sloveniji ali tujini. Aktivno se jih je udeležilo 17 inštitutovih raziskovalcev in na njih podalo 28 referatov in koreferatov. Posebej moram poudariti, da smo pri dveh sodelovali tudi kot soorganizatorji. Prvi je bil mednarodni posvet vseh zgodovinskih raziskovalnih institucij pri nas ob vrsti obletic z naslovom Slovenija 1848-1998: iskanje lastne poti, ki je v Mariboru aprila 1998. Skupaj z Društvom ekonomistov Slovenije pa smo spet pripravili interdisciplinarni posvet z naslovom Gospodarske krize in Slovenci, ki je bil maja v Ljubljani.

Znanstvene posvete z referenti in naslovi njihovih prispevkov kot običajno naštevam kronološko:

6.1. Mednarodni posvet Region und Umbruch, Graz, 26. - 27. marca 1998

referent *dr. Jurij Perovšek*, Die Slowenen in der Umbruchzeit im neuen jugoslawischen Staat 1918-1929.

6.2. Mednarodni znanstveni posvet Slovenija 1848-1998: iskanje lastne poti, Maribor, 16. - 17. april 1998

referenta *dr. Žarko Lazarević*, Preobrazbe slovenske gospodarske podobe v drugi polovici 19. stoletja in v 20. stoletju; *dr. Jurij Perovšek*, Jugoslavija - pričakovanja in realnost

koreferenti *dr. Ervin Dolenc*, Leto 1918 kot kulturna prelomnica; *dr. Aleš Gabrič*, Vloga intelektualca kot političnega subjekta v enostrankarskem sistemu; *dr. Bojan Godeša*, Osvobodilna fronta slovenskega naroda med posebnostjo in jugoslovanskim razvojem; *Mateja Režek*, Ustavna reforma leta 1953 in nacionalno vprašanje.

6.3. Mednarodni posvet Josip Agneletto, slovenski kulturnik in politik v Istri in Trstu, Trst, 18. april 1998

referentka *dr. Nevenka Troha*, Odnos KPS in "Babičeve" KPSTO do Slovenske demokratične zveze v času po sprejetju resolucije IB (1948-1960).

6.4. Okrogla miza Državljeni Republike Slovenije, Tinje, 8. maja 1998

referent *dr. Jože Prinčič*.

6.5. Okrogla miza Mestnega muzeja Ljubljana o spominih kot zgodovinskem gradivu, Ljubljana, 14. maj 1998

referenta *dr. Zdenko Čepič* (tudi vodja okrogle mize), Spominska literatura za obdobje po 2. svetovni vojni; *mag. Damijan Guštin*, Spomini na osamosvojitve Slovenije.

6.6. Znanstveni posvet Gospodarske krize in Slovenci, Ljubljana, 21. maj 1998

referenti *dr. Jasna Fischer*, Prebivalstvo in gospodarske razmere do prve svetovne vojne; *dr. France Kresal*, Gospodarska kriza 1929-1933; *dr. Žarko Lazarevič*, "Naravni individualni egoizem" - gibalno gospodarskega razvoja (Videnja ekonomske svobode posameznika med veliko gospodarsko krizo tridesetih let); *dr. Jože Prinčič*, Konec mita o jugoslovanskem gospodarskem čudežu - zastoj v slovenskem gospodarstvu 1960-1964.

6.7. Mednarodni kulturno zgodovinski simpozij Modinci, Ptuj 30. junij - 3. julij 1998

referenta *dr. Žarko Lazarevič*, Spremembe demografskih struktur v panonskem prostoru kot posledica industrializacije; *dr. Andrej Studen*, Etnična (nacionalna) struktura spodnještajerskih mest in trgov 1880-1910.

6.8. 30th National Convention of American Association for the Advancement of Slavic Studies, Boca Raton, Florida, ZDA, 24. - 27. september 1998

referent *dr. Aleš Gabrič*, Cultural activities as Action na okrogli mizi Slovenia in Eightes: new Research Evidence.

6.9. Pazinski memorial, Pazin, 20. september 1998

referent *mag. Damijan Guštin*, Razvitak slovenske partizanske vojske u južnim područjima u drugoj polovini 1943 godine.

6.10. 18. posvetovanje Arhivskega društva Slovenije, Gozd Martuljek, 7. - 9. oktober 1998

referent *dr. Andrej Studen*, Računalniška obdelava podatkov popisov prebivalstva Ljubljane iz let 1869-1910.

6.11. Strokovni kolokvij 50 let volilne pravice žensk, Ljubljana, 15. oktober 1998

referentki *mag. Vida Deželak-Barič*, Vloga in položaj žensk na Slovenskem v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji 1941-1945; *dr. Nevenka Troha*, Vstop Primork v politiko.

6.12. XXIX. zborovanje slovenskih zgodovinarjev, Izola, 22. - 24. oktober 1998

referentki *Mojca Šorn* in *Tadeja Tominšek Rihtar*, Predstavitev projekta nacionalne zbirke "Žrtve druge svetovne vojne in zaradi nje v Sloveniji"; *dr. Nevenka Troha*, Genocid ali kaznovanje fašističnih zločinov: kdo so bili usmrčeni maja 1945 v Tržaški pokrajini.

6.13. Posvet Slovenske Matice Narodna vlada, država SHS in slovenske zamisli o prihodnosti pred letom 1918 in po njem, Ljubljana, 18. - 19. november 1998

referenti *dr. Ervin Dolenc*, Slovenski intelektualci in avtonomizem (Slovenske predstave o jugoslovanski skupnosti okrog leta 1918); *mag. Boris Mlakar*, Lojze Ude in njegove kritike slovenske politike v dvajsetih letih; *dr. Jurij Perovšek*, Slovenska samostojnost v Državi SHS.

6.14. Okrogla miza Muzeja novejšo zgodovine Leto 1918 v zgodovinskem spominu Slovencev, Celje, 1. december 1998

referent *dr. Jurij Perovšek*, Slovenska državnost v Državi SHS.

---

7. Mednarodno sodelovanje

Običajno je, da tarnamo, da so naši delovni stiki s tujino veliko redkejši, kot bi si sami želeli. Vzrok je vedno isti - pomanjkanje finančnih sredstev. Prvič pa se je zgodilo, da so se stiki pretrgali zaradi pomanjkanja denarja na tuji instituciji. To se nam je zgodilo po dolgoletnem uspešnem sodelovanju z avstrijskim Inštitutom za vzhodno in jugovzhodno Evropo na Dunaju. Od leta 1985 smo imeli podpisan dogovor o letni zamenjavi raziskovalcev z obojestranskim pokrivanjem stroškov bivanja. Lani pa smo na Dunaj lahko zadnjič na ta način poslali na 14-dnevno študijsko bivanje mladega raziskovalca *Andreja Pančurja*. Direktorica inštituta nas je namreč obvestila, da so zaradi krčenja denarja, ki ga dobivajo od svojega financerja, prisiljeni prekiniti to dolgoletno obliko sodelovanja. Poteka pa še izmenjava knjig med knjižnicama obeh inštitutov. S posebno štipendijo izpostave tega inštituta v Ljubljani je na Dunaju bival tudi dr. *Andrej Studen*.

V lanskem letu nam je ponudil sodelovanje s svojim Bošnjaškim inštitutom iz Züricha, ki ima status raziskovalne in univerzitetne ustanove, gospod Adil Zulfi-karpašić. Pripravili smo pismen dogovor o sodelovanju naših inštitutov. Izročili nam bodo gradivo posebnega popisa Zveznega zavoda za statistiko iz leta 1964 o žrtvah druge svetovne vojne v Republiki Sloveniji. Dogovorili smo se tudi za med-sebojno izmenjavo znanstvene in strokovne literature.

Uspelo nam je razširiti tudi delovno sodelovanje z inštitutom za slovanske in balkanske študije Akademije znanosti Ruske federacije v Moskvi. Skupaj pripravljamo publikacijo o Republiki Slovenji, v kateri bo objavljen poleg obsežnejšega teksta o zgodovini Slovenije v zadnjih desetletjih tudi izbor dokumentov ob osamosvajanju Slovenije. Z ruske strani sodelujeta pri projektu zgodovinarki dr. *Iskra Čurkina*, ki je v mesecu septembru bila nekaj dni gost inštituta in dr. *Elena Guskova*, s strani našega inštituta pa dr. *Zdenko Čepič*, dr. *Jasna Fischer* in dr. *Aleš Gabrič*. Dr. Čepič in dr. Gabrič sta pripravila kopije dokumentov, za katere predlagamo, da jih objavimo v publikaciji. Na pobudo dr. *Evgenija Gibjanskega* pa smo začeli s pripravami za mednarodni znanstveni posvet, ki ga načrtujemo v letu 1999 o problematiki hladne vojne v južni in vzhodni Evropi. Posvet bodo pripravljali poleg našega inštituta še Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, inštitut iz Moskve in Univerza v Torontu, Kanada.

V letu 1998 smo podpisali pismo o namerah z Znanstveno-raziskovalnim središčem v Kopru, zgodovinskim društvom za Južno primorsko in Oddelkom za geografske in zgodovinske znanosti Univerze v Trstu o skupnih pripravah projekta Vzroki in posledice izseljevanj iz slovenske Istre po drugi svetovni vojni. Pri oblikovanju tega projekta je sodelovala dr. *Nevenka Troha*.

Končuje se delo na projektu Inštituta za gospodarsko in socialno zgodovino dunajske univerze z naslovom Meščanstvo v srednji Evropi 1918-1995, ki ga vodi profesorja Ernst Bruckmüller in Hannes Stekl. V njem sta v letu 1998 sodelovala dr. *Jurij Perovšek* in dr. *Andrej Studen*. Dr. Perovšek je napisal daljšo razpravo Idejni, socialni in nacionalni pogledi slovenskega meščanstva v času med svetovnima vojnama (43 strani) in Socialno politično biografijo najvidnejših slovenskih meščanskih politikov (strankarskih prvakov v jugoslovanskih vladah) v letih 1918-1941 (11 strani). Dr. Studen je pripravil prispevek o meščanski družini v 20. stoletju na Slovenskem.

Dr. *Jurij Perovšek* je v letu 1998 sodeloval še z Ost/Westeuropäische Kultur und Studienzentrum Palais Jalta iz Frankfurta na Maini (Zvezna republika

Nemčija). Ta center pripravlja obsežen Priročnik o vojni v bivši Jugoslaviji, za katerega je dr. Perovšek napisal pregleden prispevek Jugoslovanstvo in nacionalna homogenizacija (16 strani). V njem je predstavil razmerje med jugoslovanstvom in vprašanjem narodov od pojava ilirizma v tridesetih in štiridesetih letih 19. stoletja do razpada druge jugoslovanske države leta 1991.

---

8. Sodelavci inštituta

Leto 1998 smo začeli in končali brez sprememb v številu zaposlenih. Bilo nas je 24 redno in 10 dopolnilno zaposlenih. Konec leta 1998 je bilo med redno zaposlenimi trije znanstveni svetniki, dva višja znanstvena sodelavca, šest znanstvenih sodelavcev, trije višji strokovni sodelavci, dve strokovni sodelavki, dva mlada raziskovalca, višja bibliotekarka, računovodkinja, knjižničarka, pisarniška referentka, invalidsko delno upokojena s polovičnim delovnim časom in snažilka.

Višja znanstvena sodelavka dr. Anka Miklavčič-Vidovič je bila v februarju izvoljena v naziv znanstvene svetnice, znanstveni sodelavec dr. Žarko Lazarević pa v maju 1998 v naziv višji znanstveni sodelavec. Nazive jima je podelil senat Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Mlada raziskovalka Mateja Režek je s soglasjem Ministrstva za znanost in tehnologijo na podlagi odlično opravljenih študijskih obveznosti na tretji stopnji in priporočila mentorja in somentorja dobila priznan status doktorandke in pripravlja doktorsko disertacijo. Mladi raziskovalec Andrej Pančur je prav tako odlično opravil vse študijske obveznosti in končal pisanje magistrske naloge.

Sekretarska, kurirska in vzdrževalna dela v stavbi ter polovico leta tudi tajniška dela smo uspešno opravljali s pogodbenim delom.

Direktorica inštituta
dr. Jasna Fischer, znanstvena svetnica

Ljubljana, februarja 1999